מפניני הפרשה - מאמר

כמשה רבנו ע"ה או כבלעם הרשע

"**ולא קם נביא עוד בישראל כמשה**..." (פרק לד י') כתב הרמב"ם הלכות תשובה פרק ה' הלכה ב': "**אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל**..."

הקשה על כך בהגהות מיימוניות ממסכת נידה טז: "...**דריש רבי חנינא בר פפא: אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו, ונוטל טיפה ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו: רבש"ע, טיפה זו מה תהא עליה? גיבור או חלש, חכם או טיפש**..." ותירץ: "**תירץ לי מורי רבינו דפירוש לאחוז בחכמה או בסכלות ומה שבפרק כל היד (מסכת נידה) היינו לעשות לו לב חכם או טיפש**..."

נראה לבאר כוונתו כך: אומנם אין בכוחו של אדם להגיע להישגיו בפועל של משה רבינו. אבל על כל אדם מוטלת החובה להשתמש בכל מה שניתן לו לצורך עבודת ה' יתברך, וזוהי מדרגתו של משה רבנו.

מבט נוסף על לביאור הפסוק מובא במדרש במדבר רבה פרשת נשא: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה...בישראל לא קם אבל באומות העולם קם כדי שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר אלו היה לנו נביא כמשה היינו עובדים להקב"ה ואיזה נביא היה להם כמשה זה בלעם בן בעור..."

ההשוואה בין משה רבינו לבלעם מעוררת תמיה גדולה, וכבר תמה על כך הגאון רבי חיים מוולוז'ין, וביאר את ההשוואה על ידי משל: אומנם הנשר והעטלף יודעים היטב את זמני זריחת השמש ושקיעתה, אבל ידיעתו של כל אחד מהם באה מנקודת ראות שונה לחלוטין. הנשר ידוע כבעל חיים שאוהב את אור השמש, שכן ביום הוא מיטיב לראות, מה שאין כן בלילה עיניו כהות מראות. לעומת זאת העטלף מוצא את קורת רוחו דווקא באישון לילה ואפילה, ומאור היום הוא מתייירא. לכן כאשר אחרי עלות השחר זורחת השמש, שניהם יודעים זאת אבל תכלית ידיעתם שונה מן הקצה אל הקצה: הנשר מצפה לזריחת השמש, כדי להקיץ ולראות אור וחיים, ולעומתו לעטלף זריחת השמש מהווה סיבה להעלם ולהתחבא בין נקיקי הסלעים. גם רדת החשיכה ידועה לשניהם. לנשר מהווה ירידת החשיכה הודעה כי הגיע הזמן להסתתר, לעומתו לעטלף רדת חשיכה היא הודעה להקיץ ולצאת ממחבואו.

משה רבינו ובלעם הרשע ידעו היטב מתי מתחיל האור ומתי נופלת החשיכה. אבל ידיעה זו באה לתכלית שונה לגמרי זה מזה. עבור משה רבינו ע"ה ונבואתו האור כמו הנשר סימל והיווה התעוררות להשפיע שפע אורה וברכה לעולם. בשעה זו הייתה נבואת משה רבינו ע"ה מתעוררת ומיד היה הרועה הנאמן של ישראל מכוון את השעה, כדי לחלות את פני ה' ולברך את ישראל ברוב טובה והצלחה. בלעם לעומתו אומנם ידע לכוון את השעה ולדעת מתי הוא עת רצון לפני ה', אבל בעת זו כמו העטלף הוא דווקא כבש את נבואתו, ודווקא בזמן שנסתמו צינורות האור ואת מקומם תפסו רוח כהה וזעם וקצף על ישראל, אז הייתה נבואתו של בלעם מתעוררת להרע לישראל. (ראה פירוש רש"י במדבר כד' "לקראת נחשים") לעומתו בשעה כזו היה משה רבינו כובש נבואתו עד יעבור זעם. ויש בזה מוסר השכל גבוה וחשוב: שני בני אדם יכולים לקבל סייעתא דשמיא במידה שווה, אך לנצל אותה באופן שונה לחלוטין - אחד ינצלה כמשה רבנו והשני כבלעם הרשע.

בין אדם לחבירו

בעיקרון אדם שגרם נזק לחברו על ידי דיבור לשון הרע חייב לרצותו ולבקש את מחילתו אפילו כשהחבר אינו יודע שהוא גרם לו נזק. לדוגמא: עובד שהיה מועמד לקידום בעבודתו אם עבר מישהו על איסור לשון הרע וסיפר למעסיק דבר מה שבעקבותיו לא קודם העובד, אבל העובד לא ידע על כך.

עליו לגשת אל העובד, להסביר לו מה ארע ולבקש את סליחתו. אולם, לדעת רבי ישראל סלנטר זצ"ל היות ועלול הדבר לצער ביותר את האדם הניזוק, מוטב שלא לנקוט בצעד זה בין יתר שלבי החזרה בתשובה.

שואל ומשיב

שאלה: מדוע יום שביעי של סוכות נקרא הושענא רבה ומה המיוחד בו?

תשובה: שביעי של סוכות נקרא 'הושענא רבה', משום שבחג הסוכות נידונים על המים, וחיתום הדין בעניין זה הוא ביום האחרון של סוכות. וכיוון שבמים תלויים חיי הצומח, החי והאדם, מרבים בתחינות 'הושע' 'נא' לה'. ולוקחים ביום זה ערבות, מפני שהערבות זקוקות למים יותר מכל, ובהן היובש ניכר מאוד. בספר רוקח סימן רכא' כתב שהקפידו חכמים שלא יחול הושענא רבה בשבת, כדי שיוכלו להתחנן ולזעוק על המים

כשם שהמים מקיימים את החיים בעולם הזה, כך המים הרוחניים שהם התורה מקיימים את חיי הרוח, וזה רמוז בדברי חז"ל במסכת בבא קמא יז. "אין מים אלא תורה". אם כן, הדין על המים כולל בתוכו דין על כל חיי האדם, הגשמיים והרוחניים. ומובא בזוהר חלק ב' קמב. שלדין יש שלושה מועדים, הראשון בראש השנה, השני ביום הכיפורים, והשלישי בהושענא רבה. ובכך החיים סימן תרסד' כתב שכך אמר הקב"ה לאברהם אבינו, אם אין כפרה לבניך בראש השנה, תהיה ביום הכיפורים, ואם לא – תהיה בהושענא רבה.

בלשון אחרת אמרו, שאף שגזר הדין נחתם ביום הכיפורים, ההוראה להוצאת הדין אל הפועל ניתנת בהושענא רבה. משל לבית דין שכבר קיבל החלטה, אבל כל זמן שגזר הדין עדיין לא נכתב על שטר וניתן ביד השליחים שיוצאים להביאו לידי הממונים האחראים על הוצאתו לפועל, עוד אפשר לפעול כדי לשנותו לטובה.

יש נוהגים בתחילת ליל הושענא רבה לערוך סעודה גדולה ובתחילתה לקיים את מנהג ה"סימנא מילתא" כמו בליל ראש השנה ובמהלך הסעודה לקרא את פרשת וזאת הברכה ותחילת פרשת בראשית עד "ויכולו השמים" וכן את נוסח ההפטרה מתחילת ספר יהושע בנעימה ובנגינה.

כמו כן מנהג הספרדים ועדות המזרח בליל הושענא רבה להישאר ערים כל הלילה וללמוד תורה, כדי לתקן את פגמי הנפש ולהזדכך לקראת גמר הדין. וקוראים על פי האר"י סדר קריאי מועד שעיקרו קריאת חומש דברים וספר תהלים, כמובא בספר כף החיים בסימן תרסד'.

מפניני הפרשה - רעיון

משום שלוי נתן אל ליבו

"**וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלוקים את בני ישראל לפני מותו**" (לג' א') מפרש האיבן עזרא: "**וזאת הברכה - כברכת יעקב. איש האלוקים - לחודיע כי בנבואה ברך אותם**". ובפירוש הרמב"ן כתב: "**ולזה הסוד נתכוונו רבותינו במדרש שאמרו בבראשית רבה** (פ' יב') - **וזאת אשר דבר להם אביהם: עתיד אדם כיוצא בי לברך אתכם וממקום שפסקתי אני משם הוא מתחיל, כיון שעמד משה רבינו פתח להם בוזאת הברכה מאותו מקום שפסק להם אביהם, הוי וזאת אשר דבר להם אביהם, אמר להם הברכות הללו אימתי מגיעות אתכם משעה שתקבלו את התורה שכתוב בה וזאת התורה**..."

מפרשים רבים עסקו בהקבלות בין ברכת יעקב אבינו לבניו לפני מותו לברכת משה לבני ישראל לפני מותו. עיון בברכת יעקב לבניו מראה ששמעון ולוי ננזפו על ידי אביהם: "**שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם**..." ומה שאמר להם: "...**בקהלם אל תחד כבדי**..." (בראשית מט') התייחס לשניהם.

אחד הדברים הבולטים הוא ששבט שמעון לא מופיע בברכות משה לבני ישראל. ומבאר רש"י: "...**ומפני מה לא ייחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בליבו עליו על מה שעשה בשטים**..." לעומת זאת ללוי יחד משה רבנו ברכה מכובדת מאוד: "**וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך**..."

נראה לומר שדרכם של שמעון ולוי שהיו שותפים בתגובה על מעשה דינה וביחסם ליוסף, נפרדה כשיוסף אסר את שמעון, וללוי נתן ללכת עם האחים. ובהמשך הנזיפה שקיבל לוי מאביו לפני מותו עוררה בליבו מחשבות עמוקות, שהובילו אותו לשנות מהיסוד את הליכותיו שינוי שבא לביטוי במצרים: שבט לוי לא שועבד וחי חיי קדושה והלכו והתעלו עד קבלת השבת בברכת משה.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רס"ר גלעד בן ושרית אלמליח הי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"ד

סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד	ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה	רבקה רייזל בת מרדכי בכר ז"ל	אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה	נוריאל בן גוהר נאמן ז"ל	אהובה בת אהרן ויונה כהן ז"ל	היה לאה בת רחל ומנחם אברמן ז"ל
דוד בר פרחה קרסנטי ז"ל	שלמה בן חנה יחזקאל ע"ה	ברוריה בת אויכון עלישיוב ז"ל	נעימה בת שרה שרון ז"ל

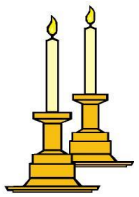

בס"ד יח' לחודש תשרי ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גיליון מס' 03
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
שבת וחול המועד סוכות
"ראה אתה אומר אלי" (שמות לג')
מפטירים
"והיה ביום ההוא" (יחזקאל לח')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	17:55
יציאת השבת:	18:53
זמן רבנו תם:	19:27

מהלכות שנים מקרא ואחד תרגום, וגבורות גשמים עפ"י שו"ע ואחרונים

שנים מקרא ואחד תרגום - הקדמה

בגמרא ברכות ח. אמרו: "לעולם ישלים אדם פרשתו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפילו עטרות ודיבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור משלימים לו ימיו ושנותיו".

כך פסק הרמב"ם בהלכות תפילה ונשיאת כפיים, וכן נפסק בטור ובשו"ע סימן רפה - א', שאף על פי שאדם שומע קריאת התורה כולה מפי השליח צבור בכל שבת, חייב לקרוא לעצמו בכל שבוע פרשת אותו שבוע, שנים מקרא אחד תרגום. דבר זה הוא מדינא וחיוב גמור, כמו שכתב בספר "כף החיים", ובאמת שדין זה הוא מוסכם בראשונים, והובא בספר הלכות גדולות, וברי"ף וברא"ש ובמרדכי, האגודה, התוספות, רבינו יונה, רבי יהודה החסיד, הרמב"ם, הסמ"ג, ועוד. ולא כמו שכתב בספר "לחם תמודות", שלא כתבה הרמב"ם אלא לכתחילה.

בספר 'שולחן הפנים' כתב שהוא פלא בעניו מי מתיר לכמה תלמידי חכמים ומשכילים ונבונים ויודעי ספר הפוטרים עצמם מחיוב זה...

פרטי הלכות

א. אעפ"י שאדם שומע את כל הפרשה בכל שבת מפי הש"ץ, חייב לקרותה לעצמו, שנים מקרא ואחד תרגום. החובה היא גם למי שעוסק בתורה כל היום. אמרו חז"ל בברכות ח: "כל המשלים פרשיותיו עם הציבור, מאריכים לו ימיו ושנותיו". והנשים פטורות מזה. (ילקוט יוסף שבת)

ב. גם מי שלא מבין את התרגום, צריך לקרוא את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. וטוב שילמד גם את פירוש רש"י. (ילקוט יוסף שבת)

ג. יש נוהגים לקרא כל יום אחר התפילה קצת מהפרשה, שנים מקרא ואחד תרגום, ולסיים בערב שבת, ואפשר להתחיל קריאת שנים מקרא ואחד תרגום ממנחה של שבת אחרי התפילה. (ילקוט יוסף שבת)

ד. מנהג חסידים ואנשי מעשה לקרוא את כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בערב שבת ברצף, מבלי להפסיק באמצע לשום דבר. על כל פנים ראוי ונכון להשלים לקרא את הפרשה לפני שיושבים לאכול בשבת, אך פשוט שאין לעכב מחמת זה האכילה עד חצות. ואם לא השלים קודם האכילה, ישלים אחר האכילה עד המנחה, ויש אומרים עד רביעי בשבת, ויש אומרים עד שמיני עצרת. (ילקוט יוסף שבת)

ה. אף שאין לקרא מקרא בלילה, ליל שבת ויו"ט יוצאים מן הכלל, לכן מי שזמנו דחוק, יכול לקרא שנים מקרא ואחד תרגום בליל שבת, ומותר לקרא פרשת וזאת הברכה בליל שמחת תורה. (ילקוט יוסף שבת)

ו. מי שהשעה דחוקה לו ביותר, נכון להורות לו שיקרא בלחש את כל הפרשה עם השליח ציבור הקורא בתורה, פסוק בפסוק, ושוב יחזור ויקראנה פעם שניה בביתו, ואחר כך יקרא פעם אחת את כל התרגום, ויצא ידי חובתו. אבל אין לסמוך על מה ששומע קריאת הפרשה.

ז. אין צורך לקרוא פרשה שנים מקרא ואחד תרגום של יו"ט, זאת פרט לפרשת "וזאת הברכה" שקוראים בשמחת תורה. (ילקוט יוסף שבת)

ח. אבל בתוך שבעה ימי האבלות, חייב לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום. מפני שחייב להשלים פרשיותיו עם הציבור ורצוי שיקרא זאת בערב שבת או בשבת. (ילקוט יוסף שבת)

ט. הקורא שניים מקרא ואחד תרגום אינו חייב לקרא את ההפטרה, אך המנהג לקרא את ההפטרה פעם אחת. (ילקוט יוסף שבת)

הזכרת גבורות גשמים

מתחילים להזכיר גבורות גשמים – כלור "משיב הרוח ומוריד הגשם" - החל מברכה שניה בתפילת מוסף של יום טוב בשמיני עצרת, עד תפילת מוסף של יו"ט ראשון של פסח.

הסיבה לכך שקבעו לאומרו בברכה שניה הוא - מפני שיש בברכה זו תחיית המתים והגשמים הם חיים לעולם כתחיית המתים.

אומנם היה ראוי להזכיר גבורות גשמים מיו"ט הראשון של חג סוכות שנידונים בו על המים, אלא שמאחר והגשמים הם סימן קללה בחג הסוכות, שאי אפשר לשבת בסוכה בשעת הגשם אין מזכירים הגשם עד עבור שבעת ימי ישיבה בסוכה. ראוי היה להתחיל להזכיר מיד בליל שמיני עצרת, אלא שבתפילת ערבית לא כל העם נמצא בבית הכנסת, אם כן רק חלק יזכירו ויעשו אגודות, אגודות. מדוע אין מזכירים בשחרית? מפני שאין להזכיר את גשם עד שיכריז השליח ציבור בקול רם מוריד הגשם קודם התפילה, ואת זה אי אפשר להכריז בשחרית מפני שצריך לסמוך גאולה לתפילה.

א. בימות הגשמים, אם לא אמר "מוריד הגשם", מחזירים אותו. במה דברים אמורים שלא הזכיר טל, אך אם הזכיר טל, אין מחזירים אותו.

ב. אדם שמסופק אם אמר "מוריד הגשם" בימות הגשמים, לאלו שנוהגים לומר "מוריד הטל" בימות החמה, אינו חוזר. לאלו שאינם נוהגים לומר בימות החמה "מוריד הטל", כל שלושים יום - חוזר, מפני שבודאי אמר כשגרת לשונו ולא הזכיר לא טל ולא גשם, ולאחר שעברו שלושים יום אינו חוזר. (שו"ע ורמ"א)

ג. בימות הגשמים אם לא אמר 'משיב הרוח ומוריד הגשם', והמשיך לומר מוריד הטל, אם נזכר באמצע הברכה, טוב שיזכיר שם גבורות גשמים וימשיך בתפילה. ואם בירך 'מחיה המתים', ימשיך 'אתה קדוש' ואין לומר 'למדני חוקיך' ולחזור מ'אתה גיבור'.

ד. לנוהגים לא להזכיר טל בקיץ, אם השמיט גבורות גשמים, ונזכר באמצע ברכה יחזור ויזכיר גבורות גשמים ואם אמר 'ברוך אתה ה'' יסיים "למדני חוקיך" ויחזור להזכיר גבורות גשמים. ואם חתם מחיה המתים, יזכיר גבורות גשמים בין ברכה לברכה.

פינת העורך

"ולאשר אמר ברוך מבנים אשר" (פרק לג' - כד') בספר "תורת משה" כתב על פסוק זה רמז נפלא. "ברוך מבנים אשר" - אנשים רבים מחפשים את המקור ואת סוד האושר, רבים מחפשים אותו ברמת חיים כלכלית גבוהה ומבלים ימיהם בהגדלת הונם, אולם פסוק זה רומז שעיקר האושר האמיתי והברכה הוא כאשר - "מבנים אשר" - כלומר שהוא רווה נחת מבניו, אשר הם יראי ה' לומדי תורה ושומרי מצוות ובעלי מידות טובות.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב להילה ואליסף חדאד הי"ו ולכל בני משפחותיהם משפחת חדאד הי"ו, משפחת שרעבי הי"ו ומשפחת טראבלסי הי"ו לרגל הולדת בנם צורי הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל ילדיכם באושר, שמחה, שלווה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר יאיר משה למשפחת נתנזון הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

חובת קביעת עיתים לתורה

מקור בנביא

מדברי החיזוק, שאמר הקב"ה ליהושע, פרק א' פסוקים ח' וט' עם כניסת עם ישראל לארץ ישראל לכובשה, נקבעו יסודות רבים בקשר למצוות תלמוד תורה: **"לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל: הלוא צויתיך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך ה' אלוקיך בכל אשר תלך".**

מקור בתלמוד

מהי המשמעות העולה ממילות הפסוק ביהושע: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך", וכיצד תוכנו משתלב עם הפסוק בתורה: "ואספת דגנך ותירשך ויצהרך". בגמרא במסכת ברכות לה: מובאת מחלוקת בין רבי ישמעאל לבין רבי שמעון בר יוחאי בעניין זה.

לדעת רבי ישמעאל מצוות תלמוד תורה משתלבת עם דרכו של עולם כך: אדם צריך לדאוג לצורכי הפרנסה כדרכו של עולם, כפי ההכרח, שהרי אם לא ינהג כך, הוא עלול לבוא לידי צורך הבריות וסופו להתבטל מדברי תורה, ובשאר הזמן לעסוק בתלמוד תורה. לעומתו, לדעת רבי שמעון בר יוחאי, הפסוקים הנ"ל מתארים שני מצבים של עם ישראל. במצב בו עם ישראל עושים את רצון ה', מתקיים: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך" הם עוסקים בתלמוד תורה, ומלאכתם נעשית על ידי אחרים. ובמצב בו עם ישראל אינם עושים את רצון ה', מתקיים הפסוק: "ואספת דגנך..." ויתרה מזאת מלאכת אחרים נעשית על ידם.

אביי מסכם שבמציאות הרבה עשו כשיטת רבי ישמעאל והצליחו בכך, ויש שניסו לעשות כשיטת רבי שמעון בר יוחאי ולא הצליחו בזה. ומשמע שלדעת אביי ההלכה היא כדעת רבי ישמעאל.

"אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא..."

פסיקה להלכה

וכן נפסק להלכה ברמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה יב': "כיצד היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ובתורה תשע...". וכן פסקו הטור ומרן בשו"ע בסימן קנו: **"ואחר כך ילך לעסקיו דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עוון שאם אין לו מה יאכל העוני יעבירנו על דעת קונו, ומכל מקום לא יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי ותורתו קבע כמו שמצינו בחסידים הראשונים שהיו עושין מלאכתן עראי ותורתן קבע וזה וזה נתקיים בידן כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט..."**

מקור בתלמוד

מהגמרא במסכת מנחות דף צט: משמע שאדם יוצא ידי חובת תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית. אבל מהמשך הגמרא שם למדים מפסוק זה לכאורה, שחייב אדם ללמוד תורה יומם ולילה. ניתן להסביר שהמידה הפחותה ביותר של תלמוד תורה היא אמירת קריאת שמע שחרית וערבית, כדברי רבי יוחנן בשם רשב"י, ומידה מרובה ביותר והיא להגות בתורה יום ולילה כדברי רבי ישמעאל בתשובתו לאחיינו.

ריטב"א

הריטב"א בנדרים ח. מפרש שאמירת קריאת שמע שחרית וערבית אדם יוצא ידי חובת תלמוד תורה, אבל זה רק לגבי מי שאין לו אפשרות ללמוד מעבר לכך. ו'אור שמח' על הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה, פרק א' הלכה ב' מבאר שלמצוות תלמוד תורה יש גדר השייך לכלל והוא קריאת שמע שחרית וערבית. ודר המשתנה מאדם לאדם, לפי כישרונותיו ויכולותיו, כמו שהתורה מתייחסת במידה שונה לתלמיד חכם, מלך וכדומה.

מקור בתלמוד

עד כה עסקנו בגדרי מצוות תלמוד תורה. להלן נעסוק במצוות קביעת עיתים לתורה. הגמרא במסכת שבת דף לא. מתארת את מעמד הדין של איש מישראל בהגיעו לבית עולמו ואת השאלות שהוא נשאל. מלשון השאלה לגבי לימוד תורה משמע, שאין אדם נשאל על עצם לימוד התורה, אלא על קביעת עיתים לתורה. וכן על החשיבות שלימוד התורה יבוא ממקום של יראת שמים.

רש"י מבאר את החשיבות של קביעת עיתים לתורה, ומדבריו מתבאר מדוע אדם נשאל על קביעת עיתם לתורה ולא על לימוד התורה – אדם צריך לעסוק במלאכתו (דרך ארץ) לפרנסתו, אולם עשוי הוא להימשך לעסוק בזה כל היות ולא להותיר זמן ללימוד תורה, על כן צריך הוא להקדיש זמן קצוב וקבוע ללימוד וזה הוא **"קביעת עיתים לתורה"**.

מקור בתלמוד

מהגמרא בעירובין סה. עולה שלקביעות עיתים לתורה יש רמת חיוב גבוה, ולכן אדם שקבע זמן ללימודו ולא עמד בו, הרי זה כלווה אשר חייב לפרוע את חובו: **"רב אחא בר יעקב יזיף ביממא ופרע בליליא"**.

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן קנה' סעיף א' את החובה על כל אדם מישראל לקבוע עיתים ללמוד תורה וכי חייב הוא להקפיד על שמירת זמן זה של הלימוד, אפילו אם הדבר יגרום למניעת רווחים כספיים, והוסיף הרמ"א, שאף מי שאינו יודע ללמוד - מחוייב לכל הפחות לקבוע זמנים לישיבת בית המדרש: **"אחר שיצא מבית הכנסת, ילך לבית המדרש, ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה. הגה: ואף מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו, או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע ויחשוב בענייניו ויכנס בלבו יראת שמים..."**

משנה ברורה

במשנה ברורה בס"ק ב' תב שטוב שאדם יקבע את עת לימוד התורה לפני שיוצא לעיסוקיו: **"ויקבע - דאיתא בגמרא, כשמכניסין אדם לדין שואלין אותו - קבעת עתים לתורה? וטוב שיקבע העת מיד אחר התפלה משום ילכו מחיל אל חיל וכנ"ל, וגם דאם ילך מקודם לעסקיו חיישינן שמא ימשך ויתבטל קביעותו..."**

כף החיים

בספר כף החיים בס"ק ג' כתב את המקור למנהג לקבוע לימוד מיד אחרי התפילה ולומר אחריו קדיש דרבנן.

"וכתב העולת תמיד אות א', דהמנהג בכל מקום בישראל שקובעים ללמוד אחר התפילה בבית הכנסת ואומרים קדיש דרבנן, ואין אומרים קדיש דרבנן, אלא על תורה שבעל פה או דברי אגדה..."

'פסקי תשובות'

בספר פסקי תשובות בסימן קנה' אות א' כתב עצה שתועיל לקביעת עיתים לתורה:

"ובאותו שעה שקבע לעצמו זמן לימודו, כתב באור צדיקים (סימן כב' אות ה') שידמה לעצמו כמי שאינו נמצא בעולם הזה רק בגן עדן לפני השכינה, ובזה ינצל גם מניסיונות אלו הרוצים להפריעו בעניינים דחופים בעסקי העולם הזה".

ילקוט יוסף

גם בספר ילקוט יוסף בסימן קנה' - לילך לבית המדרש – סעיף ג' פסק את עניין קביעת עיתים לתורה והדגיש שיש לשמור על קביעות זו, גם אם סבור האדם שיהיה לו הרבה רווח באותו זמן: **"אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש, ויקבע עת ללמוד בכל יום, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה".**

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולחמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מופרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. איזה שבט לא בירך משה רבנו לפני פטירתו ובברכת מי כללו?

א. שבט גד, וכללו בשבט יהודה. ב. שמעון וכללו בשבט יהודה.

ג. שמעון וכללו בשבט ראובן. ד. שמעון וכללו בשבט לוי.

2. משה בירך את ישראל לפני מותו, ממי למד זאת?

א. מאברהם שבירך את יצחק. ב. מיעקב שבירך את השבטים.

ג. מיצחק שבירך את יעקב ועשו. ד. כל התשובות נכונות.

3. איזה סוגי מתכות מוזכרים בברכות משה רבנו ובאיזה שבט?

א. זהב, כסף ונחושת בשבט יהודה. ב. זהב כסף וברזל בשבט אשר.

ג. ברזל ונחושת בשבט אשר. ד. ברזל, נחושת כסף וזהב בשבט גד.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

7. למה הכוונה: "מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם..." (פרק לג')?

א. סוכה - ה' סוכך על ישראל מלמעלה. ב. הגנה – ה' מגן על כל העולם.

ג. שחקים - הם מעונו של ה' שקדם לכל דבר בעולם. ד. א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. מדוע סמך משה את ראובן ויהודה בברכות?

א. שניהם היו ראשי מחנות. ב. כך היה בסדר הדגלים במדבר.

ג. ראובן בכור ומיהודה המלוכה. ד. שניהם הודו על קלקול שבידם.

5. למה הכוונה "וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל..."?

א. קריעת ים סוף ומעמד סיני. ב. מכות מצרים ומעמד סיני.

ג. קבלת הלוחות בידיו והניסים שבמדבר. ד. כל התשובות נכונות.

6. למה הכוונה בברכה ליהודה "...שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה..." (פרק לג')?

א. תפלת דוד שלמה ואסא מפני הכושים. ב. תפלת יהושפט מפני העמונים.

ג. תפלת חזקיה מפני סנחריב. ד. כל התשובות נכונות.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ד' עד ח'

8. למה הכוונה בפסוק "וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה..." (פרק לד')?

א. שינוי דרכי הטבע בקריעת ים סוף. ב. שינוי דרכי הטבע בהורדת המן.

ג. שינוי דרכי הטבע בפתיחת פי הארץ. ד. כל התשובות נכונות.

ברכות והודעות

לתושבי חשמונאים וכלל ישראל – ברכה לקראת יום הושענא רבה
ושמיני עצרת/שמחת תורה – יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתזכו ונזכה שהתורה תהיה עריכה בפינו ובפיות צאצאינו לכל הדורות.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941